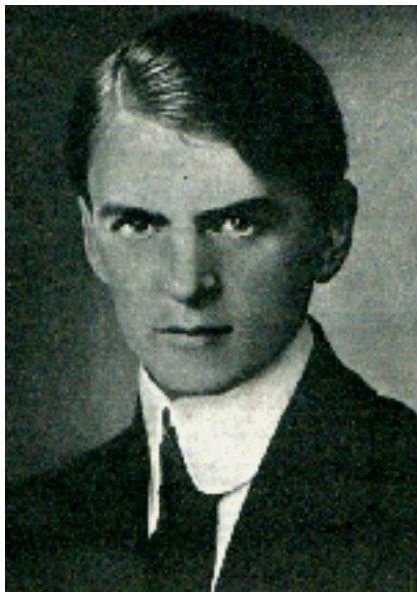

ATBALSIAI

Vilniaus Karoliniškių gimnazijos LITUANISTŲ leidinys

2004 m. sausis, Nr. 2

Kazys Binkis

Kazio Binkio gyvenimo ir kūrybos svarbesnės datos

1893 lapkričio 16 gimė Gudeliuose, Biržų rajone.

1908-1910 mokėsi Biržų keturklasėje mokykloje, trumpai Voronežo (Baltarusija) žemės ūkio mokykloje.

1912 atvyko į Vilnių, įsitraukė į kultūrinį gyvenimą, dirbo laikraščio „Viltis“ korektoriumi.

1913 „Vaivorykštėje“ išspausdino pirmuosius eilėraščius.

1915 Vilniuje baigė mokytojų kursus, mokytojavo Papiulyje, organizavo vietos kultūrinį gyvenimą.

1918-1919 L. Želigovskiui užgrobęs Vilnių, stojo savanoriu į Geležinio Vilko pulką ir kartu su kitais „menininkų bataliono“ nariais koncertuodavo kariams; sukūrė išpopuliarėjusį Geležinio Vilko maršą ir kitas karo dainas.

1920 išėjo ankstyvosios lyrikos rinkinys „Eilėraščiai“, tęsiantis klasikine tradicija.

1920-1923 (su pertraukom) Berlyno universitete lankė literatūros ir filosofijos paskaitas, susižavėjo vokiečių ekspresionizmo daile ir poezija; Švietimo ministerijos leidžiamų knygų reikalais važinėjo į Leipcigą.

1921 Leipcige parašė pirmuosius avangardistinio tipo eilėraščius.

1922 Kaune perskaitė viešą paskaitą „Aktyvizmas ir menas“, paskelbė kolektyvinę modernistinės kūrybos programą „Keturių vėjų pranašas“; tapo keturvėjininkų grupės ir sambūrio vadu

1923 pasirodė modernistinės poezijos rinkinys „100 pavasarių“, kuriuo realizavo lietuvių avangardizmo progra-

Kazys Binkis

PAVASARIŠKA

Pradžiūvo darželis. Diegai pinavijų
Iš žemės rausvomis galvutėmis lenda.
Po kluoną bėgioja marguojanti banda
Žalų ir palšų drūtasprandžių galvijų.

Apvilktą plačia rudine piemenaitė
Pakluonėmis karves gainiojas ir griūva,
Kelniūkštes lig kelių vaikai atsiraite
Suvirto valkoje į klykiančią krūvą.

Ir katinas rimtas iš svirno išėjo,
Ir margis, užlipęs ant priesvirnio, rangos,
Ir kvapas gaivinantis priešpiečių vėjo
Sruvena į gryčią pro atdarus langus.

Taip gera, taip lengva, jauku ant krūtinės,
Taip jaučia širdis tą pavasario gaudą,
Diegai pinavijų iš žemės jau lenda,-
Pražys tuoj ir gėlės miškuos pirmutinės.

Klausaus ir tyliu. Spindulių okeane
Linksmi vyturys kažin ką triliuliuoja,
Ir prūdas lyg ošia kažkur tolumoje,
Ir rauda pakluonėj pargriuvus piemenė.

Ir juoktis, ir verkti, ir rėkauti noris
Po blizgantį, judantį, skambantį orą,
Ir linksma, kad senis, skrandais apsikoręs,
Jau lopo sodelio suirusią tvorą...

[1914]

mą.

1928, 1931 paskelbė liaudiškų humoristinių poemų ir eiliuotų feljetonų knygas „Tamošius Bekepuris ir kitos Alijošiaus dainuškos“ bei „Ir t.t.“.

1930-1940 išleidęs nemaža didaktinių poemėlių vaikams: „Atsiskyrėlis Antanėlis“ (1930), „Meškeriotojas“ (1935), „Dirbk ir baiki“ (1936), „Jonas pas čigonus“ (1937), „Kiškių sukilimas“ (1937), „Keistutis pas Gediminą“ (1940), atsistojo pirmosiose lietuvių vaikų literatūros kūrėjų gretose.

1938 sukūrė išpopuliarėjusią pjesę iš moksleivijos gyvenimo „Atžalynas“; parašė lakaus žodžio tėvynės meile alsuojančią knygelę „Naujoji Lietuva“.

1940 parašė naujo tipo intelektualią groteskinę dramą „Generalinė repeticija“.

1942 balandžio 27 mirė Kaune.

Parengė mokyt. Ernestas Vėta

Kazys Binkis

UTOS**Tulpės**

Raudonos, margos, gelsvos, baltos
Pražydo tulpės visos kartu, -
Vėliavos iš žolių iškeltos
Raudonos, margos, gelsvos, baltos.
Kad nebegrižtų naktys šaltos
Ir pievų kruša neužbertų, -
Raudonos, margos, gelsvos, baltos
Pražydo tulpės visos kartu.

Obelių žiedai

Žiūrim - krinta patylomis
Obelių žiedai.
Plastakėlėmis baltomis,
Žiūrim - krinta patylomis.
Rodos, sniego atkarpomis
Snigo tik andai, -
Žiūrim - krinta patylomis
Obelių žiedai.

Vandens lelija

Mauruoto liekno viduryje
Baltesnė už balčiausį sniegą
Pražydo kažkuomet lelija,
Mauruoto liekno viduryje...

Ar šviečia saulė jai, ar lyja, -
Ji vis sapnuos paskendus miega
Mauruoto liekno viduryje,
Baltesnė už balčiausį sniegą.

Žibuoklės

Žibuoklių kvapas ore plauko,
Nors pievoj jų ir nematyti.
Naktis nusviro jau ant lauko.
Žibuoklių kvapas ore plauko...
Naktis tylioji žino daug ko,
Bet ko, - negali pasakyti...
Žibuoklių kvapas ore plauko,
Nors pievoj jų ir nematyti...

Rūta

Šypsodamos skina ji rūtą,
Šypsodamos pina kasas, -
Šią naktį bernelio, yr būta.
Šypsodamos skina ji rūtą...
Tyliu... Sužinos - tai pražūta...
Bet kaip sužinos tai ir kas?
Šypsodamos skina ji rūtą,
Šypsodamos pina kasas...

Rugiagėlės

Vien tik mėlyna akyse!
Žemėj, ore ir danguj

Daugiau nieko nebmatysi,-
Vien tik mėlyna akyse.
Užsimerksi, pamąstysi,
Nusijuoksi... O paskui –
Vien tik mėlyna akyse,
Žemėj, ore ir danguj.

Aguonėlės

Ugniaspalvės aguonėlės
Po rugius visur liepsnojas,
Lyg išklydę rojaus vėlės,
Ugniaspalvės aguonėlės...
Visas kraštas - vienos gėlės!
Ar čia žemė, ar čia rojus? –
Ugniaspalvės aguonėlės
Tik liepsnojas, tik liepsnojas...

Panavijos

Panavijos pražydėjo
Sekmadienio rytą.
Visos gėlės sukugždėjo:
„Panavijos pražydėjo...“
Dieną – tarp šilkų mirgėjo,
Vakarą – nuvyto...
Kam taip skubės, kam žydėjo
Sekmadienio rytą...

[1918]

Mokinių kūryba sekant Kazį Binkį**Gėlės**

Vėl pražydo pievoj gėlės,
Nuostabius žiedus iškėlė,
Pasipuošusios lyg lėlės
Vėl pražydo pievoj gėlės.
Su aušra šį rytą kėlės,
Nepažadino nė vieno.
Vėl pražydo pievoj gėlės,
Nuostabius žiedus iškėlė.

Audra

Kai prieš audrą jūra ošė,
Saulės niekur nematyti.
Medžių šakos dangų gožia,
Kai prieš audrą jūra ošia.
Visa tai mūs gamtą puošia,
Nors reik užtvanką statyti,
Kai prieš audrą jūra ošia,
Saulės niekur nematyti.
Šarūnas Čertokas, 8a kl.
2002/2003 m.m.

Liūdesys

Pažiro ašaros iš mėlynų akių,
Jos krinta ant žmonių širdžių.

Dar nemačiau tokių liūdny veidų!
Pažiro ašaros iš mėlynų akių.
To skausmo pakelti negaliu,
Kai sielų tiek nuliūdusių jaučiu.
Pažiro ašaros iš mėlynų akių,
Jos krinta ant žmonių širdžių...

Artūras Ivanovas, 8a kl.
2002/2003 m.m.

Atversiu langą

Aš vis tiek atversiu langą
Ir vidun įleisiu dangų.
Nebijau aš jokio vėjo.
Aš vis tiek atversiu langą,
Nors sinoptikai įspėjo,
Baisią darganą žadėjo.
Aš vis tiek atversiu langą
Ir vidun įleisiu dangų.

Gediminas Jonys, 8a kl.

Pakalnutės

Pražysta baltos pakalnutės
Balto pūko sidabru.
Žiūrėdamas į saulę šviesią,
Pražysta baltos pakalnutės.
Nešąla jos pavasario šalčiu,

Nesislepia po sniego skliautu,
Pražysta baltos pakalnutės,
Balto pūko sidabru.

Kiščio ašarėlės

Virpa kalno viršūnėlėj
Kiškio ašarėlės.
Nebijo jos šiaurinio vėjo...
Virpa kalno viršūnėlėj,
Pasvyra jos į vieną pusę,
O kartais ir į kitą. –
Virpa kalno viršūnėlėj
Kiškio ašarėlės.

Goda Šuminaitė, 8a kl.

Medis pavasarį

Toks vienišas, bet toks kantrus
Stovėjo rankomis jausdamas dangų,
Tik laukė, kol prapliups lietus...
Toks vienišas, bet toks kantrus...
Gal tik norėjo likti,
Gal tik pavasarį išvysti...
Toks vienišas, bet toks kantrus
Stovėjo rankomis jausdamas dangų.

Urtė Sakalytė, 8a kl.
2002/2003 m.m.

Kazys Binkis
VOKIŠKAS PAVASARIS

Berlynas aukštyn kojom drybso,
 O mėnuo, senas idiotas,
 Elektros viela pažabotas,
 Šypso.
 Gatvėse medžiai apkarpyti
 Nežino, ar jiems sprogt ar ne...
 Tiktai už lango vazone
 Svaigių, skanių kvapų pilni
 Narcizai pradeda šaipytis,
 Lyg vaikas alkanas sapne.
 Žvėryne miega krokodilai,
 Liūtai, beždžionės ir gyvatės.
 Šalia Žvėryno savo viloj
 Jau rengias gult aristokratės:
 Juk metas jau - nakties antra.
 Tramvajai ir automobiliai,
 Pabaigę gatvėse kadrilį,
 Senai po urvus išsislapstė,
 Pralenkdamį kuris katrą.
 Jau vietoms merkias elektra.
 Pakilo mėnuo dar aukščiau.
 Įkliuvęs tarp bažnyčios bokštų,
 Pakreipęs savo snukį plokštų,
 Jis išsižiojo dar plačiau
 Ir atsiduso. Pūstelėjo.
 Ir šiltos srovės minkšto vėjo
 Užliejo knarkiantį Berlyną.
 Mėgino mėnuo į Žvėryną,
 Bet staiga pro stiklus pamatęs,
 Kaip rėdosi aristokratės,
 Paraudo senis ir už bokštų
 Užrito savo veidą plokštų.

1921 03

Piešė Viktorija Bugaitė, 2a kl.

KAZIO BINKIO EILĖRAŠČIO
„VOKIŠKAS PAVASARIS“
INTERPRETACIJA

Futurizmas visur į literatūrą atėjo triukšmingai, šokiruodamas miesčionišką skonį ir papročius, anarchiškai neigdamas praeities kultūrinės vertybes, aukštindamas technicizmo epochos stebuklus. Jis ekscentriškas, sutraukęs ryšius su tradicija, vieninteliu meno kūrinio kriterijum pripažįstas originalumą ir nepaprastumą. Jis reikalavo sukurti visai naują formą, poetinę kalbą, nevaržomą loginio mąstymo ir įprastinių sintaksės, skyrybos ir rašybos normų - visko, kas galėtų slopinti poetinę ekspresiją.

Idėjinės krypties požiūriu futurizmas nebuvo vienalytis. Savo gimtinėje Italijoje jis siejosi su italų nacionalizmo, imperializmo siekais ir pagaliau tapo užgemančio fašizmo aukštintoju. Priešingai, carizmo iškankintoje ir karo nualintoje Rusijoje jis gyveno neaiškiais ir maištingais naujos epochos lūkesiais. Dalis futuristų, o labiausiai - Majakovskis, entuziastingai sutiko Spalio perversmą ir ėmė kurti poeziją, tarnaujančią, jo manymu, jaunai darbininkų ir valstiečių valstybei.

Lietuvių futuristai - „keturvėjininkai“ - nebuvo esmingiau susiję su koku nors visuomeniniu judėjimu. Tai buvo kone grynai literatūrinis sąjūdis, triukšmingas ir trumpalaikis, mažai tepalikęs pastovių vertybių, nors ir gero-kai pravėdinęs ir išjudinęs trečiojo dešimtmečio pradžios literatūrinę atmosferą. Talentingiausias jo atstovas - Kazys Binkis, kurio futuristinio laikotarpio eilėraščiai, nenukrypę į kraštutinumus, ir šiandien įdomūs bei patrauklūs. „Vokiškas pavasaris“ - vienas jų.

XX a. antrame dešimtmetyje įnirtingai kryžiuosi literatūrinės kryptys, mados ir skoniai. Dar neseniai vos gimęs simbolizmas bei neoromantizmas rungėsi su Maironio įtaka, o čia štai „Keturi vėjai“ išjuokia buvusius maištininkus, kurdami poetinę mokyklą, suniekinančią romantinį svajonių, mirazų ir švelnių jausmų pasaulį.

*Kam nenubodo su mūzoms laižytis,
 Teverda tas lyriką.
 O mums pasaulis daiktais pražydęs
 Širdyse mirga.*

*Tai ne menas čiauškėti putpele,
 Ir gulbes, ir meilę seilinti rašalu.
 Imame žodį ir koja, kaip futbolą,
 Sviedžiame kur į dangaus pašalį...*

„Išsirikiavo senatvė už rašomo stalo“

Šitai šaipėsi Binkis iš nudaailinto ir pakilaus stiliaus šalininkų. Pašaipus bei neįprastų naujovių kupinas ir jo „Vokiškas pavasaris“, besikertęs su anuo metu vyravusiu romantinės-simbolitinės poezijos stilium.

Neįprastas jau pats eilėraščio motyvas - miestas, didmiestis.

Futuristai - miesto, civilizacijos, jame viešpatuojančios technikos, dinamikos, aktyvumo ir tempo dainiai. Tiesa, miesto motyvą lietuvių poezijoje jau anksčiau buvo įdiegę proletariniai poetai - Janonis čia yra pateikęs gerų pavyzdžių. Bet miestas šioje poezijoje regimas kitokiu aspektu - kupinas aštriausiu socialinių kontrastų, žiauraus kapitalistinio išnaudojimo, prieš kurį į revoliucinę kovą kilo sąmonėjančio proletariato būriai. Futuristams miestas - svaiginantis ir įkvepiantis XX amžiaus civilizacijos žiedas. Taip bent jį suvokė italų futuristai, šios srovės pradininkai.

Lietuvių poezijoje „keturvėjininkai“ pirmieji atrado urbanistinį - miesto civilizacijos - motyvą. Miesto butis, architektūra, ritmas ima teikti naujų, anksčiau nepastebėtų kūrybinių impulsų. Su džiaugsmu ir nuostaba suvokta, kad poeto plunksnai pavaldi ne vien tik kaimiškoji butis, ne vien sodžiaus

Atkelta iš 3 psl.

pievos, upės ir miškai, ne vien pakilūs ir svajingi tonai, pranašiški mostai, dailus, harmoningai atseikėtas žodis. Į poeziją plūsteli vėjavaikiškas linksnumas, valiūkiškas juokas, išdaigos ir pokštai, suskamba nauji motyvai, tarp jų, kaip sakyta, miestai.

Bet kokie miestai Lietuvoje pirmaisiais trečiojo dešimtmečio metais? Modernios civilizacijos ženklų ten dar itin mažai. Tad urbanistinių motyvų ieškoma kitur - Vakarų Europos didmiesčiuose, kur lankėsi, studijavo, gyveno ne vienas to meto poetų. Iš ten ir Binkis parsivežė motyvą savo „Vokiškam pavasariui“.

Tiesa, čia to specifiškai futuristinio civilizacijos, technikos, aktyvumo aukštino mēra. Binkis naktiniame Berlyne randa ką kita - randa egzotikos, randa dingsčių paironizuoti, pasišaipyti iš literatūrinių trafaretų, iš poetinės tradicijos įamžintų motyvų. Toks motyvas čia - nakties ramybė ir mėnesiena.

Miestas mėnesienoje! Apie tokį miestą, istorinės heroikos pakylėtą, buvo dainuota dar XIX amžiaus pabaigoje: nakties tamsoje dunksantys Vilniaus rūmai, pro debesis bailiai nušvitęs mėnuo - tipingas romantinis motyvas. Kaip į jį nepanašus Binkio miestas ir Binkio mėnuo! Berlynas savaime proziškas miestas, nekeliantis jokių istorinių reminiscencijų ir dėl to jis ne dunksa savo didingais rūmais, o *aukštyn kojom drybso; šiltos srovės minkšto vėjo užliejo* ne giliai miegantį miestą, o *knarkiantį Berlyną*. Ar galima nepagarbiau kalbėti?! Tačiau vėjavaikiškas nepagarbumas, ironija ir pašaipta pasiekia zenitą ten, kur kalbama apie mėnulį - tą senąjį svajonių, dūsavimų ir romantikos palydovą. Jis čia ir *senas idiotas, elektros viela pažabotas*, ir išsižiojėlis, *pakreipęs savo snukį plokštų*, ir šiaip jau *senis*. Mėnulis - tarsi koks didmiesčio valkata, o gal senas klounas, ir jo kelionė per *knarkiantį Berlyną* sudaro kompozicinę eilėraščio ašį.

Jau pirmosios eilėraščio eilutės šokiruoja:

Berlynas aukštyn kojom drybso,

O mėnuo, senas idiotas,

Elektros viela pažabotas,

Šypso.

Iš karto aiškus ironiškas eilėraščio tonas, visas poetines tradicijas laužanti metaforika. Kartu tai gera ekspozicija eilėraščiui. Aukštyn kojom apvirtęs Berlynas, elektros viela pažaboto mėnesio kvaila šypsena - toks vaizdas apstulbina skaitytoją, jis nustebeš tarsi stabteli ir laukia, kas gi čia dabar bus toliau. Šį stabtelėjimą pabrėžia intonacija; po trijų devynskiemenių eilučių staiga eina ketvirtoji, visai trumpa - tik dviejų skiemenų. O toliau jau pateikiamas detalesnis naktinio Berlyno vaizdas. Iš pradžių truputis gamtos - nedrąsios, liguistos, netekusios vitalinių jėgų, gamtos, iš kurios miestas atėmė natūralumą, nevaržomo vešėjimo laisvę. *Gatvėse medžiai apkarpyti / Nežino, ar jiems sprogt, ar ne...* Už lango vazone skleidžiasi narcizai, *svaigių, skanių kvapų pilni*, bet ir jų grožis kažkoks pamaiviškai liguistas: jie *pradeda šaipytis lyg vaikas alkanas sapne*.

Su šiomis baugščios ir silpnos gyvybės apraiškomis į eilėrašį įslenka liūdesio, gal liūdno ironijos šešėlis, kuris kiek suminkština pirmųjų eilučių vaizdo drastiškumą.

Naktinio Berlyno charakteristika plėtojama toliau. Augalų motyvą (medžiai, narcizai) keičia žvėrys - *Žvėryne miega krokodilai, / Liūtai, beždžionės ir gyvatės*. Ir jų buvimas čia dirbtinis, netikras - jie skursta svetimoj aplinkoj, nelaisvėje, tuo buvimu tarsi pabrėžiamas keistas miesto buities nenatūralumas. Tą patį, tik vėl nauju aspektu, išsako tolesnės eilutės:

Šalia Žvėryno savo viloj

Jau rengias gult aristokratės:

Juk metas jau - nakties antra.

Eilėraščio kontekstas lemia šių eilučių - šiaip jau visiškai neutralių - prasminį ir emocinį turinį. Aristokratės, tampančios lygiaverčiu komponentu - šalia augalų ir žvėrių - plėtojant miegančio Berlyno motyvą, neturi žmogiško turinio, jos yra tik viena miestietiškosios buities nenatūralumo apraiška, o jų vėlyvas gulimasis, su ironija poeto pašieptas (*Juk metas jau - nakties antra.*), - šio nenatūralumo požymis. Ir pagaliau mašinos:

Tramvajai ir automobiliai,

Pabaigę gatvėse kadrilį,

Seniai po urvus išsislapstė,

Pralenkdami kuris katrą.

Augalai, žvėrys, žmonės gyvena kažkokį netikrą, tarsi prislėgtą, prislopintą gyvenimą, o mašinos - pilnos guvumo, nes tik jos čia yra iš tikrųjų namie, tik jų „buitis“ čia visavertė ir tikra. Užtat jos dieną linksmai sau šoka kadrilį (tarsi žmonės), kurį pabaigusios - vikriai (*pralenkdami kuris katrą*) išsislapsto po urvus (tarsi žvėrys). Iš keturių motyvų (augalai, žvėrys, žmonės, mašinos) nupintą Berlyno vaizdą užbaigia paskutinis potėpis:

Jau vietoms merkias elektra.

Dabar jau pradėdamas plėtoti antrasis ekspozicijoje taip juokdariškai įterptas - mėnulio - motyvas. Ir mėnuo mieste nėra laisvas, jis negali čia nevaržomai riedėti begaliniu dangaus skliautu, kaip būdavo įprasta senesnėje poezijoje. Pirmąkart jis eilėraštyje pasirodė *elektros viela pažabotas*, o dabar, pakilęs aukščiau, įkliuvo *tarp bažnyčios bokštų*. Ir vėl juokdariška grimasa:

Pakreipęs savo snukį plokštų,

Jis išsižiojo dar plačiau

Ir atsiduso. Pūstelėjo.

Tolesnė frazė:

Ir šiltos srovės minkšto vėjo

Užliejo...

Netikėtai tarsi bandoma suteikti natūralios gyvybės, netgi švelnaus poetiškumo šiam dirbtiniam liguistumui ir netikram miesto pasauliui - panašiai kaip eilėraščio pradžioje:

Svaigių, skanių kvapų pilni

Narcizai...

Atkelta iš 4 psl.

Tačiau ten besimezgantį poetiškumo įspūdį tuoj pat sugriovė antroji frazės dalis:

...pradedą šaipytis

Lyg vaikas alkanas sapne.

Lygiai taip pat ir čia: šiltos minkšto vėjo srovės užliejo ne miegantį Berlyną, kaip buvo galima laukti, o knarkiantį Berlyną, ir šis pabrėžtinai proziškas, komišką atspalvį turintis epitetą mus tuojau pat prablaivo ir sugražina į ironiškąjį eilėraščio pasaulį. Tiesa, eilėraščio pabaigoje ironija lyg suminkštėja, darosi geraširdiškesnė, nors ir kiek trivaliai familiari: mėnuo mėgina pasukti į Žvėryną, bet, išvydęs nakčiai *nusirėdančias aristokrates*:

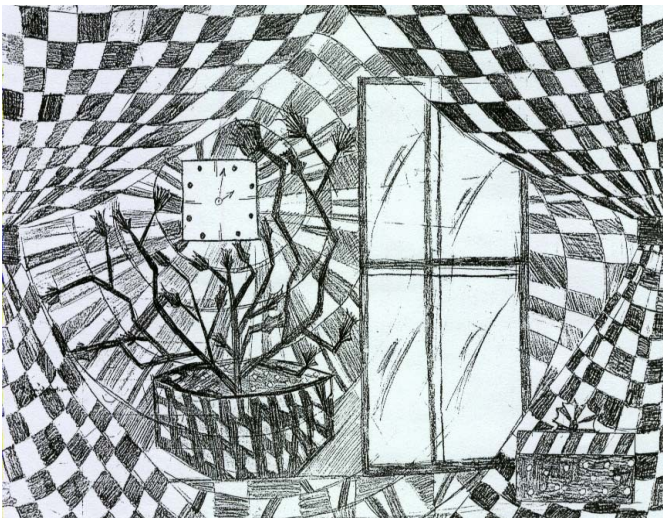
Paraudo senis ir už bokštų

Užrito savo veidą plokštų.

Mėnulis pirmąsyk čia pamatomas su žmogaus veidu (tegl ir plokščiu), jis ne koks senas idiotas, o tik šiaip senis. Tarsi poetas jaustųsi gana iš jo prisišaipęs, jau vis tiek negražinamai nuplėšęs jam poetiškumo aureolę. Dabar galima jį iš aukšto patapšnoti per petį ir - eilėrašties baigtas.

Binkio literatūrinis revoliucingumas šiame eilėraštyje reiškiasi tik vaizdų sferoje. Visa kita - sintaksė, eilėdara, grafinis pavidalas - išlieka tradicijos rėmuose. Taip atsitiko tikriausiai ne dėl to, kad jam būrų pritrūkę drąsos ir maištingumo, o dėl to, kad į „Keturis vėjus“ jis atėjo jau kaip susiformavęs poetas, „Gėlių iš šieno“, „Debesėlių“ ir „Pavasariška“ autorius. Skambus, sklandus ir lengvas - „klasikinis“ - eilėraščio skambėjimas buvo jau tapęs neatskiriamą jo poetinės individualybės dalimi. Vienas kitas laisvesnės eilėdaros bandymas futuristiniame rinkinyje „Šimtas pavasarių“ tėra išimtis. O kita vertus, gal šis „klasikinis“, tradicinis „Vokiško pavasario“ skambėjimas kaip tik kontrastingumu pabrėžia, išryškina drąsų, beveik įžūlų eilėraščio vaizdų naujumą?

Vanda Zaborskaitė. Eilėraščio menas.
V., 2002, p. 83-91.

Piešė Indrė Jagminaitė, 1b kl.

K. BINKIO MODERNUMAS

Kaip pašėlęs pavasario vėjas į lietuviškosios kūrybos vartus pasibeldžia žaismingas ir lankstus poeto bei dramaturgo Kazio Binkio žodis. Poezijoje jis pirmasis išsklaido nusistovėjusius tradicinio romantizmo „debesis“. Pasišaipydamas iš savo ankstesnės kūrybos – saldžių, naivių, jo manymu, eilėraščių, Kazys Binkis skrieja ateities link, papildamas lietuvių literatūrą šimtais pavasarių.

Užnugaryje pasilieka subtilūs jausmai, kuriuos poetas dangstė šilkasparniais debesėliais, trapiais gėlių žiedlapiais, tolsta mylimi gimtinės vaizdai. Jis bando į žmogų supančią aplinką pažvelgti kitomis akimis – realiai. Eilėraščiuose atsiranda vulgarumas, ironija. Gamtos poetas neliaupsina, bet vertina kritiškai, išdrįsta mėnesį pavadinti „senu idiotu“, net „narcizai pradeda šaipytis“. Tokius apibūdinimus randame galbūt viename moderniškausių Kazio Binkio eilėraščių „Vokiškas pavasaris“. Atgyja visa miesto aplinka: pats Berlynas, mėnuo, medžiai, automobiliai, tik nesimato žmonių. Poetas sugeba įžvelgti tai, ko dar nebuvo niekas pastebėjęs. Jis atgaivina daiktus, bet dažnai kuria juos kupinus pykčio ir pagiežos.

Ir nors menininkas keičia savo kūrybos stilių modernizmo link, tačiau jo eilėraščiai lieka tokie pat muzikalūs, kad, atrodo, kiekvieną galima būtų paversti daina:

Pakinkęs jauną vėją,

Vėtrą šaunią apkabinęs,

Leidžiuos per padangių plynės

Su pavasariu lenktynes.

(„Vėjavaikis“)

Kazio Binkio poetinis žodis be galo drąsus ir nerūpestingas. Savo vėjavaikiškumu jis sumaišo dangų su žeme, sutrikdo šėlsmu eilėraščio lyrizmą. Poetui paprasčiausiai jo nereikia, nė viename naujosios kūrybos eilėraštyje Kazys Binkis net nepriartėja prie žmogaus asmeninių išgyvenimų. Maironis kartu su savo lyrizmu „nustumiamas į šalį“. Pernelyg drąsu, tačiau nors ir netradiciška, bet nauja, o naujovės visuomet domina žmogų.

O man – kur pažiūriu – visur pavasariai,

Kiekvienoje kišenėj pavasarių šimtas.

(*)

Nuostabu, kad lietuvių poezija turi būtent tokį poetą, kaip Kazys Binkis, šėlstantį vėjavaikį, besidžiaugiantį gyvenimu, „neverkšlenantį“, drąsiai galintį pasityčioti iš visų ir visko, net iš savęs.

Tačiau nevalia pamiršti, kad tos pačios modernizmo bangos genamas Kazys Binkis įsiveržė ne tik į poezijos, bet ir dramaturgijos pasaulį. Jis supažindino lietuvių su epiniu teatru savo dramoje „Generalinė repeticija“. Joje veikia ne tik konkretūs, bet ir simboliniai personažai. Dramaturgas priverčia žiūrovą mąstyti, galvoti apie karo beprasmybę, apie „mažojo“ žmogaus likimą, ieškoti išeities, o suvokus keistis pačiam ir taisyti visą sudarky-

Atkelta iš 5 psl.

tą pasaulį.

Dramoje taip pat nauja bei įdomu tai, kad vyksta teatras teatre. Stovi žmogus, kuris pasakoja savo gyvenimo istoriją, o aktoriai scenoje analogiškai ją vaidina.

Kaziui Binkiui gyveno ir kūrė pirmojo ir antrojo pasaulinių karų laikotarpiuose. Ir jis pirmasis Lietuvoje rašytojas, kuris prabyla apie „prarastosios kartos“ likimą. Kodėl pirmasis? Juk apie karo problemas rašė ir Vydūnas! Tačiau filosofui rūpėjo moters skaistumo išsaugojimas, o ne kareivio, kuriam uždrausta mąstyti ir liepta kariauti, gyvenimas.

Manau, tuo laikotarpiu Lietuvos visuomenei tai buvo naujovė.

Kazys Binkis žvelgė į ateitį, savo kūryboje nevensė nei prastų, vulgarių žodžių, lyg jausdamas, kad pasaulis kuo toliau, tuo daugiau darysis piktesnis ir šiurkštesnis.

Puiku, jog lietuvių literatūros lobyne saugoma Kazio Binkio modernioji kūryba, kuri, manau, domina toli gražu ne vieną.

Agnija Migūnaitė, 3h kl.
1997

KAZYS BINKIS VISU ŪGIU

Visų pirma užburia laisva ir nevaržoma jo lyrikos nuotaika, poetiškas ūpas. Grakščiai ir žaismingai iš poeto sielos srūva pavasarinio smagumo ir laisvės sklidini posmai. Tokia nuotaika alsuoja ne tik „Keturių vėjų“ laikotarpio eilėraščiai, bet ir patys ankstyvieji. K. Binkiui mažiausiai tinka mokyklinė tiesa, kad poetas formuoja tradicija, norma, taisyklės... Pirmiausia norisi galvoti apie veržlią prigimtį ir temperamentą. Tai buvo gavių vėjų trokštąs kūrėjas. Jo užmojai sutapo su ištisa plejada mūsų rašytojų, kurie ieškojo laisvesnės raiškos, natūralesnės nuotaikos. Turėtume prisiminti ir ankstyvąjį I. Šeinių, ir J. Savickį, ir B. Sruogą... Futurizmas ar ekspresionizmas K. Binkiui buvo tik dienos programa, o kūrybos esmė - toliau ir giliau. Ne vieną sykį esame jam priskyre bendras „Keturių vėjų“ kaltes, siejome su sąjūdžio paviršium, o kiek net teoriniuose samprotavimuose tais šūkais buvo užsikrėtęs, išryškėjo tik dabar, į vieną vietą surinkus straipsnius ir pasisakymus. Jų esmė - tikras ir nuoširdus rūpinimasis kultūriniu palikimu, literatūros padėtim, tikrųjų vertybių kėlimu į dienos šviesą:

„Mes laizomės prie tų didžiųjų, o jie vadina mus analfabetais. Mes skundžiamės jiems, kad mus skriaudžia, o jie iš mūs tyčiojas. Mes rodome jiems savo frakus, o jie mus driskiais pravardžiuoja.

Ir toliau taip bus, kol nepamatysim visoj platumoj savo dvasios ubagystės“ (Raštai. - V., 1973. - T. 2. - P. 327).

Vietoj anuometinėje Europoje madingos absoliučios laisvės ir per didelės „kultūros dozės“ K. Binkis ragina imtis liaudies dainų, skulptūros ir tapybos darbų leidi-

mo, sielojasi dėl kūrybos nuvertinimo visuomenėje.

Naivu tvirtinti, kad jis nesižavėjo to meto modernistais, kad buvo izoliuotas ir nuo rusų, ir nuo vokiečių ar prancūzų sąjūdžių, tačiau, turėdami jo kūrybos dvitomį, matome, jog tos įtakos nelietė jo kūrybos šerdies.

Po „auksinio“ laikotarpio - tobulos formos ankstyvųjų eilėraščių, po „Utų“, kurios stebina grakštumu ir skaidrumu, po geriausių „Keturių vėjų“ periodu sukurtų dalykų ateina „kaimišku“ poemų - „Kriaučiaus Motiejaus“, „Sparnuoto Mato“, „Raulo keliauninko“ - metas. Šie kūriniai sugėrė dalį ankstesnės K. Binkio poetinės patirties. Naujos čia galbūt tik pačios intencijos... Sakytume, atvirkščias K. Binkis. Kiek prieš tai jis buvo pasišokęs ieškoti naujovių, tiek šiose poemose - anachroniškas. Priešybės keistai dera: kurį laiką orientavęsis į modernias sroves, K. Binkis pasuko į švietėjišką XIX a. galo tradiciją.

Tokios metamorfozės prašosi paradoksiškos prielaidos: ar intuityvaus talento K. Binkis nepajuto vienos mūsų profesionalėjančiai poezijai gresiančios bėdos - užsidarant programose ir manifestuose, kelių nuotaikų variacijose, pažeidžiama ir natūrali literatūros raida?

Mūsų literatūra ilgą laiką buvo sinkretinė, žanrinis neišsirutuliojimas būdingas net Vaižgantui, šiam netolimos praeities vaizduotojui. Jo proza - savotiškas kaimo žmonių gyvenimo epas, kur susipynę beletristiniai ir publicistiniai aprašymai, žmonių paveikslai, moraliniai pamokymai, lyriniai intarpai. Galbūt K. Binkio poemos - šuolis atgal į tokią sinkretinę lietuvių poezijos tradiciją, į tariamą jos ryšį su kaimiečio buitimi ir psichologija, bandymas aprėpti naujųjų laikų kaimo gyvenimo visumą?

Vienu turbūt nepajėgsime įtikėti - kad šios poemos tikrai meniškos. Joms kenkia paviršutiniškumas, kaimo žmonės vaizduojami kaip manekenai, be valios ir minčių, jų išgyvenimai stilizuoti lyg „Kavalerija rusticana“ tipo operetėje. Žavi nebent turgaus paveikslų ar šiuolaikinių primityvistų stiliumi nutapytos vietos (panašiai kaip J. Nalivaikienės tapyba):

Bet čionai vėl naujas dyvas:

Velkasi arkllys vos gyvas,

Įkinkytas medžio skrynion,

O toj skrynioj svieta minios...

- taip Tamošiui ir Elžbietai atrodo prieškarinio Kauno gatvėse „konkė“. Atpažįstame ir „Vokiško pavasario“ stilių, tik jau be lyrinės jėgos, sukarikatūrintą, suprastintą. Išblėso ir poetinis šėlas, ir dvasios maksimalizmas.

Pjesėse ir straipsniuose K. Binkis atsiskleidžia kaip mąstytojas ir visuomenininkas, aktyvus moralistas, tačiau, palyginti su lyrika, čia trūksta žavesio ir improvizacijos. Tiesa, šie bruožai blykstelė „Keturių vėjų“ laikais parašytuose straipsniuose „Mes, jauni iškeltagalviai“, „Vasaris vėjas“, „Laiškas apie gegnes, spalius, vėjus...“ Bet čia vėl pasigendame preciziškos minties (šiuo aspektu mūsų literatūros istorijoje bene išskirtinės asmenybės B. Sruoga ir Vaižgantas, kurie literatūriniuose straips-

Atkelta iš 6 psl.

niuose nevengė sąmojo ir lyrinių nukrypimų, kartu išlikdami profesionaliai). Nuo pirmųjų teorinių samprotavimų K. Binkis, kaip menininkas ir literatūros vertintojas, nuėjo ilgą kelią. Vėlyvieji jo straipsniai žavi minties aiškumu ir konkretumu, pažangia orientacija, K. Binkis jau ne tiek jautrus gamtos ir meilės dainius, vėjavaikis Alijošius, kiek aistringas publicistas, kultūros puoselėtojas, ypač aštriai pasisakantis prieš vakarietišką „fachmano“ tipo asmenybę, prieš kultūrinę inerciją ir miesčioniškumą.

Iš jo pjesių skaidrumu ir jaunatvišku entuziazmu skiriasi „Atžalynas“, kuris dar ilgai nenueis nuo mūsų scenų (jei bus naujai interpretuojamas). „Generalinė repeticija“ pradėjo naują laikotarpį mūsų teatre. Gaila, jog ankstyva rašytojo mirtis nutraukė daugelį sumanymų (nelyginant F. Diurenmato pjesės įžangą skaitome jo pradėtos dramos apie fizikus nuotrupas).

Pirmą kartą lietuvių dramaturgijoje taip laisvai ir drąsiai imta komponuoti sąlygiški vaizdai ir paveikslai, lauzyti nusistovėję teatriniai kanonai. Scenon išvesta sukrečianti istorinė tiesa, mažojo žmogaus problematika. Į teatrą kliūstelėjo pats gyvenimas, istorinis laikotarpis, kai pradėta realizuoti fašistiniai mitai. Šią tikrovę savo kailiu patyrė milijonai žmonių, tarp jų - šimtą kartų baisesnę ir šiurpesnę - K. Binkio draugas ir amžininkas B. Sruoga. Jaunatviškas ir valiūkiškas aukštaičių temperamentas, vaizduojant šią istoriją, ir K. Binkio „Generalinėje repeticijoje“, ir B. Sruogos „Dievų miške“ atsiskleidė rezignacine ir sarkastiška puse. Vaizdavimo objektu tapo gyvenimas, kur pamintos visos teisės ir moralės normos, kur nebeliko nei velnio, nei dievo, kur žmogus atsidūrė niekieno žemėje.

Sigitas Geda. Ežys ir Grigo ratai.
V., 1989, p. 44-47.

BINKIS + VĖJVAIČIAI

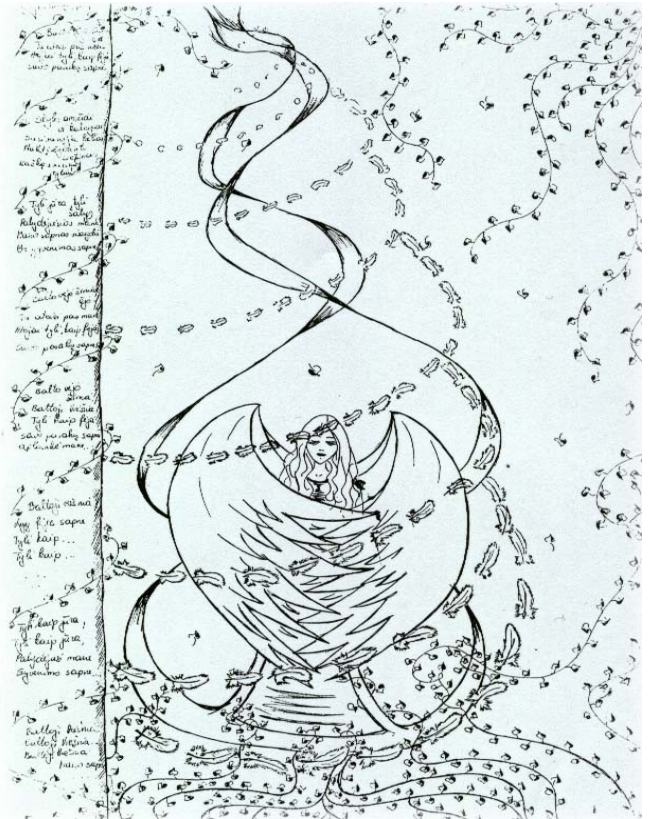
*O man, kur pažiūriu - visur pavasariai.
Kiekvienoje kišenėje pavasarių šimtas.*

Iš tikrųjų reta rasti žmogų, taip labai įsimylėjusį pavasarį, kaip Kazys Binkis. Ši pavasarėta, audringa, vėjus pamilusi siela, sakytum, įkūnija savyje jaunąją mūsų poeziją, visą gaivališką atgimusios Lietuvos jaunatvę.

Nesaugojo, netaupė Binkis tos savo jaunatvės, tų kišenėse pūpsančių pavasariškų šimtinių, o švaistėsi jomis į visas puses, išvilkęs iš skrandos, „leido savo sielą ant vėjo“, į visus keturis vėjus.

Nesaugojo savo žodžių išrinktiesiems, nedangstė savo minčių nuo „kvailos minios“, nes jo sieloje buvo didelis tikėjimas ir dar didesnė meilė: meilė savo tautai ir tikėjimas jaunystėje. Šios vaižgantiškos sielos mums nesuprasti be jo didelio ir gyvo tikėjimo - tikėjimo jaunystėje, jaunimo idealistine ir pasiukoti mokančia jėga.

Įsgirskit Binkį, šaukiantį „Jaunieji! Į gatvę! Į laisvę alėjų!“, pamatykit to per greit sumiesčionėjusio gyveni-

Piešė Viktorija Bugaitė, 2a kl.

mo taisyti atėjusį sodžiaus atžalyną, prisiminkit tuos Kauno vaikus, iš karto prisidėjusius prie sukilimo, kad atitaisytų amžiais daromas skriaudas, pavartykite laikraščių komplektus ir perskaitykit pirmą pasitaikiusią binkišką antraštę: „Kultūros fronte priešas traukiasi. - Išglebimo, biurokratinio sustingimo ir senatviškos apatijos pozicijos braška“, - visur ta pati entuziastiška, kitaip sakant, binkiška nuotaika, tas pats geras tikėjimas jaunystėje.

Žmogų, apdovanotą tokiu temperamentu, turbūt pats Dievas siuntė į mūsų jauną, laisvės apstulbintą tėvynę. Ir pačiais pirmaisiais metais jis iškyla kaip centrinė ir centralizuojanti figūra, kaip jaunųjų kultūrinio fronto vadas. Spontaniškai jis - Keturių Vėjų dvasios tėvas, jis - paldieninkų *maestro*, vardas, kurį jaunieji, dabar jau žilstą poetai, šventai jam išsaugos. Bet Binkis čia nesustoja. Ne literatūrinę mokyklą sukurti jam rūpi, ne eksperimentus poezijoje daryti, jis kovoja už tautinę kultūrą ir už kultūringą tautą. Neatsitiktinai Binkis, o ne kuris kitas, supina literatūriškos poezijos „Vainikus“, neatsitiktinai matome jį dažnai prie vieno staliuko su Kossu-Aleksandravičium ir Miškiniu, kuriems jis ir vėl - vadas ir mokytojas. Binkis ėjo *savo* tiesiu keliu, kurį jam parodė jo žmogaus - lietuvių likimo supratimas.

„Šių dienų poeto kelias tiesus ir aiškus“, - sako pats Binkis. - „Ne saloninė gražbylostė jam rūpi, ne poniuotės eilinio romano išgyvenimai, ne „sielos begaliniai kentėjimai dėl nenusisekusio bučkio“, bet didžioji per

Atkelta iš 7 psl.

visus amžius švietusi poetui lietuviui idėja, *aisčių tautos ištikimo idėja*. Binkis jaučia likimo kumštį, kuriuo šisai grūmoja jo tautai, *karalių tautai*, kaip jis mėgdavo sakyti. Nes kaipgi kitaip vadinti tautą, kuri davė neišmatuojamiems plotams tiek kunigaikščių, kurioj kas trečias žmogus - jau kunigaikštis. Ir šią karalių tautą, tiek amžių išvergavusią, *vėlei prikelti, išsaugoti ir paruošti naujam, dvasiniam karaliavimui* - štai ta didžioji Binkio idėja. Šia prasme Binkis - integralus tautininkas, o jo valančiškai vaižgantiška pasaulėžiūra, kviečianti įjungti Binkį į šią tautinio atgimimo kovotojų grandinę, yra vienintelis galimas išeities taškas jo visapusiškai veiklai išaiškinti.

Tik šitoks jo pragmatiškai tautiškas ideologijos supratimas leidžia mums ir „100 pavasarių“ audringame poete, ir alijošiškų dainuškų meistre, ir Papilio pieninės steigėjuje atrasti vieną ir tą patį Binkį - lietuviškos kultūros kėlėją ir kūrėją.

Atūžė ir praužė Keturi Vėjai, o vis dėlto po jų ir šviesiau, ir švariau pasidarė lietuviškoj padangėj; pareikalavo mat Binkis: „pasislinkit į pakraščius, debesys, kad matyčiau sugrįžtančią saulę“, - ir debesys paklausė. Vėjai nutilo. Liko saulė ir Binkis. O tie, kurie ėjo po Binkio, jau matė grįžtančią saulę.

Binkis virsta Alijošiumi ir rašo kaimui dainuškas. Kaimas skaito ir plėšosi dėl laikraščių, o mūsų profesoriai linguoja galvas ir nuoširdžiai gailisi žūstančio talento. Ir tik po kelių metų, kai tas pats kaimas pradės jau skaityti ir Sruogą, ir Kossu, ir Miškinį, ateis metas revanšui, ir Binkis galės pasakyti: „Visko galima išmokyti lietuvišką sodžių, net ir gerus eilėraščius skaityti“.

Dar kartą nukrypsta Binkis nuo „grynojo meno“. Vaikus žavi didvyriški kiškiai, o ypač jų vadas - Žvairiukas, - tas, mieste apsišvietęs, sugrįžta į mišką ir suburia visus žvėris į kovą prieš savo engėjus. Jaunimas neatsitiktinai neatsižiūri „Atžalyno“ - ten triumfuoja tiesa, per anksti suponėjusią, darbą niekinančią inteligentiją pakeisti kyla žmogų ir darbą mylinti jaunoji karta. Iš Valančiaus ir Smetonos biografijų žvelgia į mus paprasti, savo paprastumu dideli žmonės, išėję iš tautos gelmių ir su ja sutapę. Tegu tai ir didaktika, bet patraukli, grakšti, gyvenimiška, kaip baisiai mums dar trūksta tokios didaktikos! Ir kiekviename žanre, kurį tik užkliudo Binkis, jaučiame talentingos rankos prisilietimą, siūlosi pavyzdys, kad štai šitaip, o ne kitaip, ir reikia tokius dalykus pradėti rodyti.

Neatsitiktinai Binkis surado Valančių, ne dykai metais

piršte piršo liaudies universitetus ir šlovino didįjį da-
ną...

Ir kritikanai, kurie puolė Binkio nusileidimą iš poezijos aukštybių, kurie šypsojosi dėl jo atsisakymo nuo opozicionieriškos pozos, nesuprato jo, neįvertino jo siūlomo kultūrinio ginklo reikšmės kovoje už tautos išlikimą, nenujautė, kad Binkis buvo *žmogus, kuris kūrė, o kaip kūrėjas - teigė*.

Tai vaižgantiškas, pavasariais besizarstąs, tai valančiškas uolus tautos kultūrintojas, šis karalių tautos sūnus iškyla prieš mus kaip gyvas tų dvidešimties metų nepriklausomo gyvenimo įsikūnijimas.

Algirdas Julius Greimas. Iš arti ir iš toli.
V., 1991, p. 101-104.

*Nusibodo
grynojo taip po svietą
klaidint, kaip vėlei ke ai to.
O, kad ro dūn' toliq vėto,
k kur mato, vėdas saietas!*

*Rūkas, dulnės, furvas, smėgas-
k daugiau aplinkai nuks.
Jaus - vistiek negirdi nuks.
Trium - vistiek pastaps ant omėgu.*

*Kaip pasaulis, senas, vėlas
būsim kas ant omė tūlo.
Indunio: i loto tūlas
k čemyr nūlais, kaip vėlas.*

*Sel, galooj vėnas šomas,
drono trūkaly dēiovima.
Kad tans žviraq indēionkus,
spindelys kad molt i švino*

*Jar toliau xors žmogų vėna,
dar noso fusq meherėnos.
Pažūnel, kaip mēnežėnoj
Tu ant sveto vėnui aėnas.*

Eilėrašcio „Nusibodo taip po svietą“ autografas

Vilniaus Karoliniškių gimnazija
Sausio 13 - osios g. 17, LT-2050
Vilnius, tel. (370) 2 45 24 43
Faksas (370) 2 45 24 43
El. paštas: krlsgim@centras.lt

Redakcinė taryba:

Ona MAČERNIENĖ
Aida BALČIŪNIENĖ
Akvilina JABLONSKIENĖ
Sigita KONTRIMIENĖ
Ryta ŠALČIUVIENĖ
Algimantas URBANAVIČIUS

Šį laikraštį, skirtą Kazio BINKIO 110-ioms gimimo metinėms, išleido
Vilniaus Karoliniškių gimnazijos LITUANISTAI

Redakcinė taryba dėkoja mokyt. E.Vėtai ir A.Vekterienei už talkinimą rengiant šį leidinį, mok. Š.Čertokui, G.Joniui, A.Ivanovui, U.Sakalytei ir G.Šuminaitei už eilėraščius bei mok. V.Bugaitei ir I.Jagminaitei už piešinius.

Kompiuteriu rinko, maketavo ir spausdino
Algimantas Urbanavičius

